

ATITUDINEA GERMANILOR DIN BUCOVINA FAȚĂ DE REGIMUL ROMÂNESC ÎN ANUL 1919

Florin Pintescu

Naționalitățile din Bucovina erau confruntate la sfârșitul primului război mondial cu o serie de provocări generate de readaptarea la viața pașnică pe de o parte și de adaptarea la noua stăpânire politică românească, pe de altă parte. O mare parte din aceste provocări au fost soluționate în anul 1919, când s-au creat condițiile politico-administrative și economice necesare desfășurării unei vieți pașnice.

Naționalitatea română din Bucovina se erija în câștigător incontestabil al noii situații politice create la sfârșitul anului 1918. În aceeași perioadă, celelalte naționalități din această regiune se găseau în mod simultan într-o situație firească de confuzie și expectativă, neputând bănuî ce tratament le va fi rezervat de către noul regim politic românesc. Prezentul studiu își propune să ofere cititorului reconstituirea unui fragment din universul de aprecieri și atitudini al populațiilor germană și română din Bucovina față de nou instalata administrație românească din 1919. Această reconstituire se bazează în principal pe valorificarea unor note informative ale serviciilor române de Siguranță, pe care le introducem astfel în circuitul științific. Pentru a oferi cititorului o perspectivă de înțelegere corectă a acelor vremuri vom menționa și câteva mărturii ale unor fruntași români, privind unele neajunsuri din vremurile de început ale administrației române în Bucovina.

Sub impactul vremurilor, reprezentanții populației germane la Congresul General al Bucovinei din 28 noiembrie 1918 (Lebouton Alois, Gaisdorf Rudolf, Glondys Viktor, Hodel Adam, Kaendl Rafael, Landwehr de Pragenau Edwin, Wolis Emil), au votat în unanimitate *Declarația de unire a Bucovinei cu România*¹. Prin articolul 59 al tratatului de pace de la Saint-Germain (10 septembrie 1919) Austria a renunțat la fostul ducat al Bucovinei în favoarea României². Aceste hotărâri oficiale legiferau trecerea germanilor bucovineni sub autoritatea unei noi patrii, România.

În ceea ce privește populația română din Bucovina, se poate conchide că nici masele, nici elitele nu au militat conștient pentru realizarea Unirii din 1918 deoarece aici nu a existat, practic, o mișcare politică românească iredentistă³. În mod evident, această unire a fost rezultatul unor conjuncturi politico-militare și diplomatice excepțional de favorabile, poate irepetabile, pentru regatul României.

Un român trăitor în acele vremuri arăta că austriecii se simțeau destul de siguri pe loialitatea românilor din Bucovina: „În ochii stăpânirii austriace conștiința națională și lupta pentru drepturile limbii nu însemna un pericol de ordin politic; la un comerț studențesc un profesor german le spunea studenților români în aplausele acestora: - „Dacă cineva Vă spune că trageți cu ochiul (hinüberschielet) înspre România, răspundeți-i răsvedit: noi nu tragem cu ochiul, ci privim de-a dreptul. Așa de siguri se simțeau Austriacii cu situația lor politică. Și nici românii nu-și făceau iluzii asupra posibilităților de unire politică cu regatul liber”⁴.

Datorită spiritului general tolerant al românilor și în condițiile inexistenței unei mișcări politice românești iredentiste în Bucovina austriacă, posibilitatea manifestării unor conflicte interetnice între românii din Bucovina și celelalte naționalități era practic exclusă după schimbarea stăpânirii politice în 1919. Acest fapt era ajutat și de trecutul apropiat al acestei provincii austriece, unde „opt națiuni au trăit într-o concordie relativă până la prăbușirea ei”⁵, spre deosebire, așa cum s-a remarcat, de Galiția și Transilvania învecinate⁶.

Atitudinea populației germane față de instaurarea regimului politic românesc în Bucovina era influențată, în mare, de acțiunea a doi factori, unul subiectiv și altul obiectiv. Din punct de vedere subiectiv, odată cu instaurarea regimului politic românesc, populația germană din Bucovina avea cel puțin două motive de temere. În primul rând germanii din Bucovina se vedeau în postura de a pierde calitatea oficioasă de *Kulturträger*-i, fapt ce le asigurase multă vreme considerația oficialităților, concretizată uneori chiar prin acordarea unor facilități economice. În al doilea rând, exista sentimentul firesc de nesiguranță generat de instaurarea administrației unui stat cu care Austro-Ungaria fusese în război, sentiment care se putea ușor transforma chiar în teamă de represalii. Evident, în situații asemănătoare pot interveni (și au intervenit) și atitudini iraționale, de contestare cu orice preț a noii stăpâniri.

Lăsând la o parte stările emoționale trecătoare sau de durată, populația germană din Bucovina avea și un puternic motiv obiectiv de a privi cu neliniște instaurarea administrației românești în Bucovina. Germanii de aici știau că trec sub stăpânirea unui stat ce avea un nivel de cultură și civilizație mai scăzut decât cel din fosta lor patrie, posedând instituții ineficiente, corupte, balcanizate. De aceea, ei erau conștienți că aceste realități puteau să le influențeze negativ nivelul de trai din noua lor patrie. În cele ce urmează, pe baza materialului bibliografic consultat, vom căuta să oferim cititorului crâmpoie din universul general de aprecieri al germanilor din Bucovina față de nou instaurata administrație românească.

În mod firesc, autoritățile române au căutat să impună – treptat însă! - statutul de limbă oficială pentru limba română în Bucovina. Acest fapt a început practic să se materializeze în urma intrării în vigoare a Ordonanței nr. 295 (26 februarie 1919) privind probarea cunoașterii limbii române de către funcționarii publici din Bucovina⁷. Cunoștințele de limbă română trebuiau să fie verificate în fața unei comisii, stabilindu-se cinci grade de calificare, doar gradele 1-3 conferind candidatului dreptul de a obține sau exercita mai departe o funcție publică⁸. Cel mai înalt for cultural al provinciei, Universitatea din Cernăuți, a fost transformată într-o universitate românească printr-un Decret-lege ce intra în vigoare la 1 octombrie 1919⁹, inaugurarea oficială a noii instituții fiind amân timeră până la 24 octombrie 1920¹⁰. Doar patru profesori austrieci (Penecke, Netolitzky, Herzog și Siegel), au consimțit să depună jurământul de credință față de autoritățile române și să-și continue activitatea la noua instituție româ nizată, restul emigrând spre universitățile germane din Europa la 4 septembrie 1919¹¹. Ulterior s-a publicat un Decret-lege ce se referea la menținerea instituției notarilor publici din Bucovina. Articolul șase al acestui decret prevedea că notarii publici ce nu cunoșteau limba română erau obligați să-și însușească limba română „...în măsura de a putea executa lucrările funcțiunii lor în această limbă. Ei vor documenta această cunoștință cel mai târziu până la 31 decembrie 1920”¹². Considerăm că, în mod aproape sigur, aceste măsuri administrative au produs un sentiment de frustrare în rândurile etnicilor germani din Bucovina, obișnuiți până atunci cu recunoașterea poziției de limbă oficială pentru limba lor maternă. În urma situației politice nou create acești cetățeni trebuiau să-și însușească, în cazul în care nu posedau, cunoștințe minime de limbă română pentru a putea dialoga cu oficialitățile. O frustrare mai mare, consemnată ca atare, a fost resimțită de populația germană în urma restrângerii drastice a numărului unităților școlare și a materiilor cu predarea în limba germană. Un caz clasic a fost consemnat la Luisenthal, colonie întemeiată la 1808 între localitățile Pojorâta și Fundul Moldovei. Limba română a fost introdusă mai întâi ca o specialitate distinctă în școala germană din localitate. Mai târziu, unele materii trebuiau predate numai în limba română. În final, conform amintirilor lui Arthur Pfeifer, numai învățământul religios se predă în limba germană¹³.

Autoritățile române s-au arătat de timpuriu interesate de organizarea culturală a germanilor din Bucovina, făcând uneori exces de zel. Astfel, tinerilor germani din Iacobeni li s-a sugerat în 1920 de către autoritățile din Câmpulung să nu folosească denumirea „Germania” pentru asociația lor, deoarece ei o considerau „provocatoare”¹⁴. Inutil de remarcat faptul că Germania nu emisese vreodată și nici nu putea atunci emite vreo pretenție economică sau

teritorială asupra Bucovinei iar denumirea acelei „Jugendbund” nu avea decât conotații culturalo-istorice.

Conducerea germanilor din Bucovina sesiza deja în toamna lui 1919, când situația provinciei se stabilizase relativ, că germanii urmau să piardă preeminența deținută până atunci în domeniile învățământului și culturii. La 7 septembrie 1919 avea loc o adunare a germanilor din Câmpulung, unde a luat cuvântul Alfred Kohlruf, președintele Consiliului Național al germanilor din Cernăuți. Acesta arăta auditoriului că „funcțiile statului vor fi ocupate mai mult de români, astfel că nemții trebuie să îmbrățișeze de timpuriu profesiunile libere, industria de casă și meseriile căci astfel vor deveni independenți materialmente, putându-și pe de o parte procura mijloacele necesare de existență, iar pe de altă parte având și mijloace de a putea concura cu celelalte naționalități”¹⁵. Acest conducător lucid era interesat de colaborarea cu românii, sugerând ca „toți germanii să fie uniți și că (ei, n.n.) se pot baza pe sentimentul de dreptate al poporului român, și că nicăieri nu vor fi (nu le va fi, n.n.) mai bine ca în România Mare, unde vor avea toate drepturile și libertățile”¹⁶. Alfred Kohlruf se va implica ulterior activ în politica românească încheind un pact cu Partidul Poporului, condus de generalul Averescu și obținând un mandat de deputat¹⁷. O altă figură proeminentă a germanilor din Bucovina, Alois Lebouton, a reprezentat ulterior pe germanii din Bucovina în Camera Deputaților și Senatul României până la moartea sa, survenită în 1936¹⁸.

Documentele vremii ne arată că majoritatea covârșitoare a germanilor din Bucovina erau interesați în 1919 să-și reia vechile activități din vremuri de pace și să colaboreze cu românii, aflați acum într-o situație politică avantajoasă. Au existat însă și cazuri izolate, de germani care, conduși de impulsuri emoționale, promovau o atitudine reținută față de români. Menționăm în acest sens doar cazul preotului catolic Frantz Brennj din Stulpicani, care într-o predică din 16 noiembrie 1919 arăta enoriașilor că a auzit că „multe fete de neamț să logodesc cu feciori de român”, considerând că „aceasta e o rușine foarte mare pentru noi, nemții”¹⁹. În final, el conchidea că „fetele de neamț să nu convie cu feciori de români fie culti sau neculti”, deoarece „noi nemții trebuie să ținem și acum fudui cum am fost înaintea războiului”²⁰. Datorită luărilor sale de atitudine antiromânești, preotul Frantz Brennj a fost supravegheat îndeaproape de Siguranța română, același tratament fiindu-i rezervat și revizorului școlar din Gura Humorului, J. Decker²¹.

Sunt consemnate și luările de poziție ale administratorului silvic Cargel, președintele Consiliului național german din Iacobenii și a forestierului Hromadnic, secretarul acestei organizații. Aceștia elaboraseră cinci întâmpinări către prefectura din Vata Dornei în care se plâneau de administrația română din comună și încercaseră, totodată, să determine populația germană din Iacobenii „să ceară iar conducerea comunală care au pierdut-o când a intrat armata română”²². Johann Brucker, german din aceeași localitate reproșase pe 22 iunie 1919 lui Stefan Ursan și Mihai Nichiteș, membri ai comitetului comunal că nu se interesează de interesele populației germane din Iacobenii și că se opun ideii ca și populația germană să capete o parte din averea Fondului Bisericesc care, chipurile, urma să se împartă²³.

Nemulțumirile populației germane față de administrația românească nu constituiau exemple izolate. Un german din Ilișești chiar întocmise o scrisoare în acest sens, trimițând-o gazetei *Tagespost* din Sibiu. Scrisoarea nu a fost publicată, fiind oprită de cenzura din Sibiu²⁴. Nemulțumiri asemănătoare se manifestau și în Valea Stănei și în Vatra Moldoviței²⁵.

O situație spectaculoasă se înregistrează la sfârșitul anului 1919, cu prilejul alegerilor parlamentare, când în unele localități populația germană și română sprijină aceeași candidații (de regulă ai opoziției). Astfel, o notă a Siguranței din 2 noiembrie 1919 consemna că în localitatea Iacobenii se realizase o solidarizare a alegătorilor români și germani în jurul candidatului Candrea. Candidatul guvernului, V. Lițu, câștigă totuși alegerile, cu ajutorul fraudei electorale. Buletinele de vot ale alegătorilor ce-l votaseră pe Candrea fuseseră inscripționate cu litere, linii sau cruciulițe, preotul Mihalcea, președintele comisiei electorale fiind surprins de un martor

ocular săvârșind acest fapt. Un grup de alegători români și germani adunați la Casa Germană din localitate hotărăsc să compună un protest, rămas de altfel fără rezultat. Ei constatau că „ne-au furat (autoritățile locale, n.n.) 56.000 coroane, nu ne trebuie astfel de primărie și acum voiesc să ne prade și voturile”²⁶. Locuitorii germani din Bucșoaia au compus la 16 noiembrie 1919 un document interesant, protestând în contra abuzurilor făcute în cadrul alegerilor parlamentare de atunci. Reproducem mai jos câteva pasaje din acest document ce reflectă o solidaritate interetnică.

„Noi subsemnații alegători germani din comuna Bucșoaia **ne alăturăm în totul protestului concetățenilor noștri români** (subl.n.) contra abuzurilor care s-au făcut la alegerile pentru parlament... Abuzurile numeroase la alegeri și suprimarea fără considerare a oricărei expresiuni libere și a libertății presei, interzicerea adunărilor de alegători, falsificarea rezultatelor alegerilor au produs cea mai mare indignare și întristare la toate partidele și națiunile a acestei țări. Suntem de acord cu concetățenii noștri români în cererea, că alegerile cari s-au făcut în astfelu de referinți să fie cât mai repede anulate și să se creeze o altă lege electorală...”²⁷. De altminteri - caz tipic pentru un stat subdezvoltat având un aparat politico-administrativ corupt - asemenea proteste nu aveau nici o șansă să fie soluționate. Astfel că serviciile de Siguranță puteau să constate că „mișcarea politică germană în intervalul dela 23 noiembrie (1919, n.n.) și până în prezent (23 decembrie 1919, n.n.) se rezumă la protestele în contra alegerilor parlamentare, trimise Consiliului Național German din Cernăuți și semnate de cea mai mare parte a nemților din circumscripția noastră, mai ales din comunele Iacobeni, Frasin, Bucșoaia, Gura-Humorului și Ilișești, care proteste nu au avut nici un efect. ... În principiu, nemții sunt în cea mai mare parte nemulțumiți cu actuala stare de lucruri, însă rabdă și tac”²⁸.

Alegerile parlamentare din 1919 și tratativele de pace de la Paris aveau o semnificație aparte pentru populația germană din Bucovina. În primul rând, prin alegeri s-ar fi pus capăt unei situații resimțită de populația germană ca fiind de provizorat. În al doilea rând, cel puțin unii reprezentanți ai acestei etnii încă mai credeau că prin tratativele de pace ar putea fi evitată apartenența definitivă a Bucovinei la România. Ambele ipostaze sunt menționate documentar.

„Populația germană până la alegeri se legăna în speranța că poate va fi altfelu, poate va reinvia Austria sau cel puțin consiliul suprem pentru pace va decide ca Bucovina va rămânea o republică mică, independentă. Alegerile însă le-a zdruncinat credința aceasta; ei zic, că făcându-se alegerile trebuie să rămână de acum țeara României și semnarea păcii a șters și ultima urmă a speranței aceleia. Astăzi zic: nouă ne e totuna cărui împărat vom fi supuși, numai să fim tratați bine, să ne lase să trăim și să muncim. **Până acum suntem tratați bine de autorități și scutiți de relele care bântuie pe alte locuri, de exemplu foametea din Viena** (subl. n.)... Știrea despre semnarea păcii are efectul uloului turnat în marea agitată. Și cele mai agitate spirite s-au calmat, răii au amuțit și celor buni li s-a întărit speranța că merge spre bine”²⁹.

Conform tuturor aparențelor, schimbarea de regim politic de la sfârșitul anului 1918, trebuia să-i favorizeze în special pe românii din Bucovina. Cu toate acestea, documentele vremii consemnează o serie de atitudini negative față de noul regim la populația românească din Bucovina. Aceste atitudini țin de existența unor explicații istorice logice, pe care le vom expune în cele ce urmează.

Ca rezultat al propagării mitului „bunului împărat” într-o societate ce păstra încă valori patriarhale, tradiționale, cel puțin o parte a populației românești din Bucovina nutrea încă sentimente austrofile (mai curând dinastice) în anul 1919. Există câteva mărturii indubitabile în această privință. În luna aprilie 1919 locuitoarea din Capusatului, Garafina Țaran nu nutrea sentimente dintre cele mai bune față de soldații români pe care-i considera „țigani, opincari flămânzi, tâlhari”, conchizând apoi lapidar: „se vede că nu-i biata noastră împărăție”³⁰. Un gospodar din același sat, Dumitru a lui Gheorghe Nisioi conchidea că în România „există numai boieri și dobitoace” și că „domnii (care? n.n.) s-au pus pe capul nostru să ne aducă la sapă de lemn, dar nu vor ajunge”³¹. Malanca Simion și Cainar Gheorghe din Păltinoasa conchideau că

„au venit calicii de români să ne puie din nou *domnăritul* (?!, subl. n.) în cărcă”³². Pe 22 decembrie 1919 se constata însă faptul că „în populația română s’a blasat în mare parte spiritul austriac și dragostea pentru „tătuca dela Viana”³³. Cu toate acestea, același raport consemna că vârstnicul țăran român Florea Tilihoi din Botoșana exclama încă reflex, coplesit de greutatea cotidianului: „Hei, nu-i săracu tătuca cel bătrân (Franz Iosif)”³⁴.

Opoziția românilor din Bucovina față de abuzurile administrației din Vechiul Regat și-a găsit cel mai bine expresia în lupta dusă de Iancu Flondor și susținătorii săi pentru păstrarea unei largi autonomii a structurilor locale din Bucovina. Experiența ulterioară a confirmat justetea poziției mândrului boier, ce dorea instituirea unui adevărat „cordon sanitar” la Burdujeni³⁵. Al. Procopovici a caracterizat astfel această situație: „Chiar și mult, și interesat hulitul, și de mine criticatul lui cordon sanitar, nu mai aruncă nici o umbră asupra mormântului său, pentru că din perspectiva unor experiențe și lămuriri ulterioare de fapte, se prezintă ca reacțiunea, oarecum vehementă, declanșată de turpitudini care atingeau imoralitatea și jigneau profund sensibilitatea acestui boier mândru, conștient și ambițios”³⁶.

În general, populația română din Bucovina a manifestat o lungă perioadă de neîncredere – de altfel perfect justificată – față de funcționarii români proveniți din Vechiul Regat. În primul rând, administrația românească a introdus în Bucovina un corp de funcționari corupți și aroganți, mai numeros decât fusese în perioada monarhiei dualiste. Artur Gorovei arăta că, în vremea unei călătorii întreprinse în perioada premergătoare unirii, a putut constata că la vama austriacă din Ițcani exista un singur funcționar și nici un agent al poliției, iar la vama românească din Burdujeni existau trei vameși și trei agenți ai Siguranței³⁷.

Un motiv special de nemulțumire era exprimat de același țăran din Botoșana, Florea Tilihoi. „Și-apoi bătae, bătae dela roate. Jandarmul sireacu, când te pune păcatul să-i cazi în mână lui, te arde la inimă... **La noi nu se bătea înainte** (subl.n.). Acum se bate fără măsură și poporul geme!”³⁸. Abilul agent al Siguranței care întocmise în decembrie 1919 raportul din care am citat această plângere era silit să constate și el o serie de nereguli pe care le expune sumar „Abuzurile ce se fac la căile ferate, jaful și bacșișurile sunt cauza principală a nemulțumirii. Pe unde am umblat, tot cântecul acesta l-am auzit, că prea se face batjocură de bieții oameni, cari sunt nevoiți a-și aduce pâinea din regat sau cari își aduc simbria în (produse, n.n.) naturale a unei veri de muncă. Și se pradă pânea, averea se perde cu totul sau, ca să ajungă acasă, plătește la bacșișuri de se sleiește... Mare nedumerire provoacă și împrejurarea că din cauza recoltei slabe, pânea nu va ajunge, scumpetea crește mereu și aprovizionarea din partea guvernului nu se mai face. Populația sărmană e colosal de îngrijorată pentru viitor”³⁹.

Această nemulțumire era sporită de faptul că în vremea războiului nu se manifestase nici un fel de scumpete în Bucovina, în comparație cu primul an de pace, 1919. Vom cita o mărturie a unui învățător român, revelatoare în acest sens.

„În timpul primului război mondial, între 1914 și 1918 nu s-a simțit nici un fel de scumpete, nici la alimente și nici la îmbrăcăminte, deși cele dintii se găseau mai greu pe piață. Astfel, cu salariul de 62 cor.(oane) 50 bani lunar, din 1904, puteam cumpăra în fiecare lună chiar și în 1915 – deci în toiul războiului – un rînd de haine = 20 cor.(oane), o pereche de ghete = 10 cor.(oane), o pălărie = 2.50 cor.(oane) și alimentarea lunară = 30 cor.(oane). ... Salariul, însă, mi s-a mărit în 1907 la 220 cor.(oane) lunar. Puterea de cumpărare era, între anii 1916 și 1918: 1100 kg. grîu, sau cam 1375 kg. porumb lunar! Cum s-a terminat războiul, în 1918, scumpetea a început a crește, însă atît de rapid, că ceea ce ai cumpărat azi cu un preț, a doua zi plăteai cu doi, trei lei mai mult la kilogram. Această creștere a prețurilor continua mereu, iar valoarea coroanelor scăzuse la jumătate față de leu, așa că în anul 1924, când aveam salariu de 3.000 lei, puteam cumpăra 160 kg. grîu sau 176 kg. porumb, valoarea unui kilogram grîu fiind între 18 și 20 lei, iar a porumbului între 17 și 18 lei”⁴⁰.

Analizând această mărturie, ce ilustrează scăderea considerabilă a nivelului de trai din Bucovina în anii imediat următori primului război mondial, putem conchide că și acest fapt a

condus la răcirea sentimentelor populației din Bucovina față de stăpânirea românească. Creșterea taxelor școlare, în raport cu perioada anterioară era, de asemenea, un motiv suplimentar de nemulțumire. Astfel, în perioada stăpânirii austriece, 1/3 din elevii școlilor din Bucovina plăteau taxe, restul fiind scutiți de la plata acestora. Sub administrația românească, raportul acestor categorii de elevi se inversează⁴¹.

Comportarea abuzivă a funcționarilor români din Bucovina continua să fie principalul motiv de nemulțumire a populației române de aici. Introducerea legii comunale în Bucovina a generat numeroase tulburări. Până în 1918 gestiunea fondurilor financiare ale comunelor se făcea de către primari. Noua lege transfera această atribuție percepătorilor locali, în care populația nu avea încredere. Locuitorii români din satele de pe lângă Câmpulung protestează împotriva aplicării acestei legi. Pictorian, inspectorul general administrativ pentru Bucovina însărcinat cu aplicarea acestei legi, se comportă incalificabil cu prilejul acestor proteste admonestând populația **română** nemulțumită cu următoarele vorbe, generatoare de autentic patriotism românesc: „Dacă nu vă plac legile românești, cărați-vă la Austria; la Viena cu voi, la America cu voi!”⁴².

La finele acestei analize, câteva concluzii se impun cu necesitate. În primul rând, trebuie să arătăm că în perioada anterioară anului 1919 se realizase un fel de solidaritate interetnică la nivelul elitelor din Bucovina, solidaritate dată de necesitatea folosirii limbii germane în cadrul regimentelor, școlilor și aparatului administrativ bucovinean. Un binecunoscut autor prezintă alegoric această situație, arătând că la o masă de taroc (joc de cărți foarte popular în Bucovina austriacă) puteau fi auzite până chiar patru limbi, în funcție de naționalitatea jucătorilor⁴³.

În al doilea rând, conchidem că această solidarizare interetnică la nivel de elite avea toate șansele să se adâncească la nivelul maselor, chiar dacă etnicii germani (considerați ca grup omogen) erau în general mai reticenți în ceea ce privește apropierea de membrii altui grup etnic. Cercetările recente au demonstrat că grupul etnic reprezintă un „sistem deschis de acțiuni sociale și atitudini culturale”, aflându-se într-un „permanent proces de schimbare, exprimat prin modificarea respectivelor dominante de interese”⁴⁴. O atitudine civilizată a administrației române ar fi putut ușura mult apropierea dintre colectivitățile germane și române din Bucovina. Reaua voință, corupția și incompetența acestei administrații, de altfel tipică pentru oricare – sau aproape oricare – țară subdezvoltată nu au reușit decât să producă resentimente în ambele colectivități etnice în primii ani de după război. În mod miraculos, inclusiv astăzi calitățile germanilor din Bucovina sunt amintite cu respect și admirație de populația română de aici⁴⁵.

Miracolul unirii Bucovinei cu România, miracol sfințit de sângele atâtor ostași români, a fost umbrat de inconștiența membrilor acestei administrații, inconștiență ce ar fi putut avea urmări neplăcute pentru România dacă Austria sau Germania ar fi fost pe atunci state puternice, capabile să ia măsuri contra României. Ulterior, aceste resentimente se vor aplană în cea mai mare parte dar bucovinenii, indiferent de naționalitate, vor rămâne cu nostalgia eficienței administrației imperiale austriece, în raport cu ineficiența și corupta administrație românească.

Iancu Flondor sesiza într-o scrisoare din 24 noiembrie 1922 calea greșită urmată de guvernele române ce se succedaseră până la 1922, în ceea ce privea politica practică în provinciile realipite. Redăm în continuare un pasaj din această scrisoare, pasaj ce se constituie într-o analiză obiectivă a acestei politici. „Calea urmată până acum de acele guverne, începând de la unificarea politică, din nefericire a fost atât de greșită, încât aceste patru ramuri (ale poporului român, n.n.) se prezintă astăzi cu mult mai puțin unificate sufletește decât înaintea unificării politice. Fiecare din partidele cele vechi nu doresc decât să facă în țările realipite prozeliti, să-și întărească fiecare pozițiile lui politice, pentru a stăpâni singur situația, lovind sălbatic în ceilalți fără a-și da seama că lovește în patria lui proprie... Este acea nenorocită mentalitate pătimașă a vechiului Regat, unde interesele de partid primează asupra oricărui alt sentiment”⁴⁶. Această „nenorocită mentalitate pătimașă” a fost cu adevărat dăunătoare intereselor ambelor grupuri etnice despre care s-a discutat în lucrarea de față.

În final, considerăm că istoria colectivitățile germană și română din Bucovina perioadei interbelice merită cercetări suplimentare, insistând mai ales asupra aspectelor de cooperare dintre ele, cooperare ce ar merita poate să fie valorificată în noua Europă, caracterizată în general de toleranță, respect reciproc și comunicare. De asemenea, sperăm ca prezenta lucrare să ofere minime sugestii de cercetare pentru eventuale cercetări ulterioare.

**Considerations concerning the attitude of the Germans and Romanians
of Bukovina related to the Romania regime in 1919
Summary**

The topic of this paper deals with the opinions of the German and Romanian populations of Bukovina, on the politics promoted by the new created Romanian government. Generally, this script is based on the documents gathered from "Arhivele Statului", Suceava, Romania.

NOTE:

¹ I. Nistor (1991), *Istoria Bucovinei*, ediție îngrijită și studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe, București, Editura Humanitas, p. 394 și 399.

² *Ibidem*, p. 404.

³ Florin Pintescu (1996), *Viața politică românească din Bucovina: loialism, autonomism sau iredentism? (1900-1914)*, în „Codrul Cosminului”, serie nouă, nr. 2 (12), 1996, pp. 271-272. Vezi și nota 70, pp. 273-274.

⁴ A. Ieșan, (1928), *Viața socială în Bucovina dela unire; condițiile și perspectivele de dezvoltare, în Zece ani dela unirea Bucovinei. 1918-1928*, Cernăuți, p. 219. Vezi și p. 220: „Unirea politică însă rămânea un vis îndepărtat de realitate”.

⁵ Erich Prokopowitsch (1959), *Das Ende der österreichischen Herrschaft in der Bukowina*, München, R. Oldenbourg Verlag, p. 7.

⁶ Adolf Armbruster (1991), *Europa im kleinem: Die Bukowina*, în *Idem, Auf den Spuren der eigenen Identität*, București, Editura Enciclopedică, p. 226.

⁷ „Monitorul Bucovinei”, Cernăuți, 7 martie 1919.

⁸ *Ibidem*, p. 2.

⁹ „Monitorul Bucovinei”, Cernăuți, 30 septembrie 1919.

¹⁰ I. Nistor, *op. cit.*, p. 411.

¹¹ R. Căndea (1928), *Învățămintul superior, în Zece ani dela unirea Bucovinei. 1918-1928*, Cernăuți, 1928, pp. 266-267.

¹² „Monitorul Bucovinei”, Cernăuți, 1 decembrie 1919, p. 1.

¹³ Oskar Hadbawnik, *Die Zipser in der Bukowina. Anfang, Aufbau und Ende ihres buchenländischen Bergbaues in der Nordkarpaten*, Stuttgart, Druckerei Kamler, 1992, p. 229

¹⁴ *Ibidem*, p. 145.

¹⁵ Arhivele Statului Suceava (ASS), Fond „Serviciul special de siguranță Câmpulung Moldovenesc”, dosar 1/1919, f. 10.

¹⁶ *Ibidem*, f. 8.

¹⁷ Erich Prokopowitsch, *op. cit.*, p. 62

¹⁸ *Ibidem*

¹⁹ ASS, *loc cit.*, dosar 1/1919, f. 24.

²⁰ *Ibidem*, f. 24-25.

²¹ *Ibidem*, f. 31.

²² *Ibidem*, dosar 3/1919, f. 3.

²³ *Ibidem.*

²⁴ *Ibidem*, dosar 4/1919, f. 390, verso.

²⁵ *Ibidem*, dosar 1/1919, f. 5.

²⁶ *Ibidem*, dosar 3/1919, f. 23.

²⁷ *Ibidem*, f. 39.

²⁸ *Ibidem*, dosar 1/1919, f. 31.

²⁹ *Ibidem*, dosar 3/1919, f. 49 și 51.

³⁰ *Ibidem*, dosar 4/1919, f. 130.

³¹ *Ibidem*, f. 192

³² *Ibidem*, f. 232

³³ *Ibidem*, dosar 3/1919, f. 50.

³⁴ *Ibidem.*

³⁵ I. Nistor, *op. cit.*, p. 406. Vezi și Florin Pintescu, *Concepții politice la Iancu Flondor și Ion Nistor*, în „Codrul Cosminului”, serie nouă, nr. 1 (11), 1995, pp. 252-258

³⁶ Al. Procopovici (1933), *Cincisprezece ani dela Unirea Bucovinei. Constituantă din 27 Octombrie 1918*, Cernăuți, pp. 11-12.

³⁷ Artur Gorovei (1921), *Funcționari români*, în *Idem, Cruzimi*, Iași, Editura Viața Românească, pp. 194-196. Această carte este pilduitoare în demonstrarea adevărului că neîncrederea românilor din teritoriile alipite în funcționarii proveniți din Vechiul Regat se baza în general pe experiențe personale negative.

³⁸ ASS, *loc. cit.*, dosar 3/1919, f. 50.

³⁹ *Ibidem.*

⁴⁰ Filimon Rusu, *Amintiri*, Rădăuți, 1957, pp. 135-136. Text dactilografiat aflat la ASS, colecția manuscrise, nr. 53.

⁴¹ Iorgu G. Toma, *Din neajunsurile Bucovinei. Discurs parlamentar rostit în ziua de 30 Octombrie 1924 în Adunarea Deputaților*, Cernăuți, 1924, p. 34.

⁴² *Ibidem.*, p. 28. Vezi și p. 22 din această broșură: „Unificarea legislativă este pe cale de realizare, unirea sufletească însă progresează mult mai greu și sunt anumite pricini... care stau de-a curmezișul, și acestea sunt: în rândul întâi este *necunoașterea situațiunii dela noi*; în al doilea rând e *lipsa de adevărată dragoste frățească*, și în rândul al treilea: *jignirea sentimentelor noastre de mândrie și de demnitate*”.

⁴³ Adolf Armbruster, *op. cit.*, p. 226: „Schon am Tarocktisch konnte man bis zu vier Sprachen hören, saß doch der rumänische Pope neben dem ukrainischen Förster, dem polnischen Apotheker und dem deutschen Lehrer; dahinter stand oft ein jüdischer Kleinkrämer”.

⁴⁴ Annemie Schenk, Ingeborg Kellermann-Weber (1973), *Interethnik und sozialer Wandel in einem mehrsprachigen Dorf des rumänischen Banats*, Magdeburg, p. 5. Apud Klaus Heitmann (1995), *Imaginea românilor în spațiul lingvistic german, 1775-1918. Un studiu imagologic*, traducere și introducere de Dumitru Hîncu, București, Editura Univers, p. 28.

⁴⁵ Adolf Armbruster, *op. cit.* pp. 234-235. Chiar autorul prezentei încercări științifice, originar dintr-un sat fost german (Karlsberg - Gura-Putnei) poate depune mărturie în acest sens.

⁴⁶ ASS, Fond Iancu Flondor, dosar 5, f. 25-26, xerocopie. Scrisoarea era adresată lui Dimitrie Bogos, șeful unei grupări politice din Chișinău.